

Det livssynsåpne samfunn – et humanistisk perspektiv

**Stiftsdagene 2021
Sør-Fron, 22. september 2021**

*Lars Gule
førsteamanuensis*

Et livssynsåpent samfunn

- *Hva* er livssynsåpenhet?
- *Hvorfor* livssynsåpenhet?

- *Et livssynsåpent samfunn:*
- Et samfunn med rom for mange livssyn
- Ulikheter i omfang, synlighet, praksis ...
- Ulike grader av åpenhet
- Statens rolle blir viktig
- Statlig livssyn? Statsreligion?
- Lovregulering

Et livssynsåpent samfunn

- Lovregulering og livssynsfrihet
- Lovregulering og begrensninger av livssynsfriheten
- Hvorfor et livssynsåpent samfunn?
- Sosiologisk: Mange livssyn
- Moralsk: Rettferdig behandling av alle
- Begge forhold tilsier en sekulær – livssynsnøytral – stat
- Ikke verdinøytral!
- Staten har – og skal ha – verdier: *menneskeverd, menneskerettigheter og demokrati*
- Nettopp derfor: staten skal forsvare livssynsfriheten
- For alle!
- På en likeverdig og ikke-diskriminerende måte

Mangfoldet

- Ulike mangfold – også livssynsmessige
- Konventikkelplakaten (1741–1842)
- Dissenterloven – vedtatt i 1845: «Lov angaaende dem der bekjende sig til den Christelige Religion, uden at være medlemmer af Statskirken»; revidert i 1891 og 1896
- Jøder
- Munkeordener
- Jesuitter
- Full livssynsfrihet?
- Innvandring:
- Islam – og andre

Et livssynsåpent samfunn – uten privilegier

- Fortsatt statskirke
- En privilegert kirke
- I strid med menneskerettighetenes grunnprinsipp – likeverd
 - *Tilgang til ressurser*
 - *Tilgang til posisjoner*
 - *Til oppgaver*
- Ressursene fortsatt ikke rettferdig beregnet – prestestillinger på andre budsjetter enn Dnks
 - *For eksempel studentprester*
- Det bør skje endringer – reell livssynsnøytralitet i offentlige institusjoner
- Dødsbudskap er en offentlig oppgave – ikke kirkelig

Et livssynsåpent samfunn

- Ikke bare et spørsmål om å avvikle ett trossamfunns privilegier
 - Et forsvar for en *vid* livssynsfrihet
 - Retten til å tro og praktisere tro som man vil
 - Så lenge det ikke skader andre
 - Forsvar for ulike menigheters virksomhet
 - Konkrete eksempler:
 - Avvisning av kvinneprester, kvinnelige rabbiner og imamer ...
 - Religiøs klesdrakt
 - Konservative religiøse praksiser
- *Islam Net*

Livssynsfriheten skal ligge til grunn

- Menneskerettighetserklæringen artikkel 18:
- *Enhver har rett til tanke-, samvittighets- og religionsfrihet. Denne rett omfatter frihet til å skifte religion eller tro, og frihet til enten alene eller sammen med andre, og offentlig eller privat, å gi uttrykk for sin religion eller tro gjennom undervisning, utøvelse, tilbedelse og ritualer.*
- Den europeiske menneskerettighetskonvensjon, artikkel 9 Tanke-, samvittighets- og religionsfrihet:
- *1. Enhver har rett til tankefrihet, samvittighetsfrihet og religionsfrihet; denne rett omfatter frihet til å skifte sin religion eller overbevisning, og frihet til enten alene eller sammen med andre og såvel offentlig som privat å gi uttrykk for sin religion eller overbevisning, ved tilbedelse, undervisning, praksis og etterlevelse.*
- *2. Frihet til å gi uttrykk for sin religion eller overbevisning skal bare bli undergitt slike begrensninger som er foreskrevet ved lov og er nødvendige i et demokratisk samfunn av hensyn til den offentlige trygghet, for å beskytte den offentlige orden, helse eller moral, eller for å beskytte andres rettigheter og friheter.*

Respekt

- Dette innebærer av vi skal utvise respekt – men for hva?
- Respekt = høyakte, aktelse, ære, ærefrykt, frykt, sette pris på, beundre
 - *ærbødighet, aktelse; frykt; anseelse, autoritet (snl.no)*
 - **Respektere**: *ta hensyn til, ha ærbødighet for; overholde (påbud el.l.) (snl.no)*
- «Respekt som fortjent» – noens dyktighet eller mot?
- Hva skal respekteres moralfilosofisk sett?
- **Menneskets verd og rettigheter – en absolutt forpliktelse**
- Respekt er (også) en konsekvensen av menneskerettsforpliktelsen
- Altså: *individet har krav på respekt for sitt menneskeverd og sine rettigheter*

Respekt vs. ikke-respekt

- Ingen kan kreve respekt for sine meninger eller sin tro / sitt livssyn – eller sin kultur
- Den enkelte kan bruke sine rettigheter til å mene, ytre og gjøre det andre vil forakte eller hate
- Altså til å mene, ytre og/eller gjøre det andre er dypt uenig i eller blir provosert av
- Derfor ingen respekt for det som menes, ytres, gjøres
- Alle har krav på respekt for *sin rett til* å ha sin egen mening, tro og kultur
- (Å **respektere** og å **like** er to forskjellige ting – jf. også «respekt som fortjent»; det *du* beundrer)

Respekt vs. ikke-respekt

- Ingen forpliktelse til respekt:

Det flerkulturelle samfunn

- Alle samfunn er differensiert
- Det moderne er vidtgående differensiert
- Pluralisme av mange slag:
 - *Mange verdisystemer*
 - *Mange livssyn*
 - *Mange kulturer*
- Behov for å håndtere mangfold i verdier og livssyn
- Derfor blir toleranse nødvendig
- Noe som også innebærer livssynsåpenhet
- *Og så er det nødvendig å diskutere toleransens grenser – kontinuerlig*

Et livssynsåpent samfunn basert på respekt og toleranse

- Et livssynsåpent samfunn må være basert på *respekt* og *toleranse* – intet mindre
- Respekt for menneskeverd og grunnleggende rettigheter
- Toleranse for de livssyn og trospraksiser man selv er dypt uenige i eller blir provosert av
- Toleranse – og livssynsåpenhet – er en vanskelig øvelse
- Men nødvendig i vårt samfunn og vår tid

Takk for oppmerksomheten!